

14. október 2020

Vážená pani prezidentka Slovenskej republiky!

Obraciam sa na Vás v nadväznosti na list z 27. mája 2020, ktorým som Vám ako predseda Správnej rady NAT navrhol na štátne vyznamenanie troch mladých martýrov, popravených komunistickým režimom vo februári 1951 za hnutie Bielej légie. Dovoľte mi prispieť v rámci posudzovania návrhov viacerými historickými faktami a podpornými argumentmi k Vášmu zodpovednému rozhodnutiu.

Proces proti skupine Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára možno zaradiť k monster procesom, vykonštruovaným komunistickou mocou na potlačenie a odstrašenie akéhokoľvek občianskeho odporu voči totalite, ktorá nastúpila v Československu po II. svetovej vojne.

Pred Štátny súd v Bratislave bolo v máji 1949 za účasť v hnutí Bielej légie postavených 60 obžalovaných. Súd odsúdil 48 osôb, z toho troch spomínaných na doživotie, ostatných na súhrnný trest 246 rokov väzenia. Zástupca Štátnej prokuratúry Anton Rašla sa okamžite odvolal. Najvyšší súd v Prahe v septembri 1950 vyniesol tri absolútne rozsudky (tresty smrti), jedno doživotie (Ľ. Gálik) - tak, ako to v júli 1950 stanovila tzv. bezpečnostná komisia ÚV KSČ - a zvýšil celkovú výšku trestov pre ostatných členov skupiny spolu na 363 rokov. Prezident K. Gottwald dňa 10. februára 1951 odmietol všetky tri žiadosti o milosť. Odsúdení väzni boli deň pred popravou eskortovaní z Leopoldova do Bratislavy. Na nádvorí väznice Krajského súdu v Bratislave boli Tesár, Tunega a Púčik 20. februára 1951 postupne popravení obesením.

Skúmaním rodinného prostredia, štúdií a činnosti troch popravených historická veda potvrdzuje ich zapojenie do rodiaceho sa antikomunistického odporu už po vojne, pričom neboli dogmaticky spätí s obdobím prvej Slovenskej republiky a neusilovali sa o návrat jej pomerov. V podmienkach slobody sa začali usilovať o demokratický systém a samostatnosť Slovenska v nových stredoeurópskych pomeroch. Od jesene 1947 sa snažili vytvoriť sieť, ktorá by získavala spravodajské poznatky a odhaľovala zámery, praktiky a ciele komunistickej strany. Išlo o spravodajstvo na báze idealizmu, nie pre peniaze či iné výhody. Biela légia ako protikomunistická kresťanská organizácia okrem iných aktivít pomáhala ľuďom pri úteku cez hranice a šírila slobodné informácie cez vysielac z Rakúska. Tento bol predchodcom Rádia Slobodná Európa.

**Kancelária prezidenta SR
Štefánikova 2
811 05 Bratislava**

Hnutie Bielej légie bolo súčasťou nášho tretieho odboja. Pôsobilo v duchu hodnôt demokracie. Aj vďaka trom obetiam vyústilo do formy nenásilného odporu v mene základných ľudských práv a občianskych slobôd. Hnutie pôsobilo do roku 1955 s ideovým dosahom až do 60-tych rokov 20. storočia. Pamiatka troch popravených sa nesmela verejne pripomínať dlhé desaťročia.

Na rozdiel od procesu s Miladou Horákovou proces proti Bielej légii nebol režimom rozsiahle medializovaný. Rovnako však bol vyvrcholením tvrdého vyšetrovania s mučením, proces bol riadený a rozhodovaný mocensky z úzadia a justícia bola len nespravodlivým vykonávateľom politických direktív. Režimu nešlo o spravodlivosť, ale o exemplárne potrestanie svojich odporcov s cieľom zastrašiť protikomunistické hnutie a šíriť nenávisť.

Vážená pani prezidentka,

Vaše chvályhodné rozhodnutie oceniť k 1. januáru 2020 popravenú Miladu Horákovú ma podnietilo k návrhu na štátnej úrovni oceniť *in memoriam*, s úctou pripomenúť a pravdivo predstaviť slovenskej verejnosti mladých martýrov v zápase o slobodu a demokraciu - Púčika, Tunegu a Tesára. Slovensko malo veľa hrdinov, mnohí z nich sú však dodnes málo známi, ba neznámi, hlavne pre mladšie generácie. Vaše podobne správne tohtoročné rozhodnutie môže túto podlžnosť pravde a spravodlivosti vo veľkej miere napraviť. Pamäť nášho národa nepotrebuje napomínanie, ale pripomínanie. Lebo kto pamätá, ten má v sebe aj úctu a vďaka. A kde sú úcta a vďaka za dar slobody a práva pre všetkých, tam býva aj zrelosť pre zodpovednú a demokratickú správu vlastnej krajiny.

Spolu s Nadáciou Antona Tunegu a mnohými podobne zmýšľajúcimi občanmi a organizáciami Vám zostávame k dispozícii pre spoluprácu na dôležitom ciele obnovy pamäti národa.

S pozdravom a s úctou

Ján Figel'

Predseda Správnej rady NAT

Príloha: Fakty a argumenty v prospech historických zásluh troch mladých obetí totalitného režimu, spracované Prof. PhDr. Róbertom Letzom, PhD., za čo mu úprimne ďakujem. Viac o Púčíkovi, Tunegovi a Tesárovi, o Bielej légii a celom vykonštruovanom procese píše Prof. Letz v knihe *ODKAZ ŽIVÝM - Prípady Albert Púčík a spol.*, ktorú vydal Ústav pamäti národa v Bratislave v Edícii Monografie v r. 2008.

I. Aktivity v Hlinkovej mládeži (HM). Nariadením slovenskej autonómnej vlády č. 5/1938 z 28. 10. 1938 sa Hlinkova garda (HG) stala jedinou brannou organizáciou na Slovensku. Všetky ostatné organizácie boli zrušené. Jej výlučnú pozíciu potvrdilo vládne nariadenie č. 70/1938 z 5. 12. 1938 o rozpustení telovýchovných spolkov na Slovensku. Správa hnutel'ného aj nehnuteľného majetku týchto spolkov prešla na HG, ktorá bola definovaná ako zložka Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSLŠ). V tomto nariadení sa prvý raz spomína Hlinkova mládež (HM) ako samostatne organizovaný zbor mužskej mládeže v rámci HG. V decembri 1938 sa katolícky skauting, v ktorom sa angažovali Púčík, Tunega a Tesár, stal súčasťou novej jednotnej mládežníckej organizácie HM. Aktivity bývalých skautov v HM si zachovali veľa spoločného s predchádzajúcim obdobím – letné tábory, turistika, lyžiarske zájazdy, divadelná a hudobná činnosť, modelárstvo. Všetci traja boli úprimnými slovenskými vlastencami. Ani jeden z nich nebol členom HSLŠ alebo Hlinkovej gardy (HG). Výraz svojmu presvedčeniu dávali v angažovaní v HM, no aj to malo určité hranice. Treba zdôrazniť, že HM bola jednotnou mládežníckou organizáciou bez ohľadu na vyznanie. To znamená, že učitelia, alebo profesori gymnázií a iných stredných škôl, ktorí robili nábor do HM sa nepýtali, či niekto chce alebo nechce byť členom, ale ho priamo zapísali. U Púčíka, Tunegu a Tesára bol ich vstup do HM daný predchádzajúcim angažovaním v katolíckom skautingu a znamenal pre nich kontinuitu aktivít, nie prijatie nejakej novej ideológie.

II. Vyššia vodcovská škola HM. HM sa od vzniku hľadala svoje kádre z radov stredoškôľakov a vysokoškôľakov. Preto v roku 1941 vznikla v Bratislave Vyššia vodcovská škola HM (VVŠ HM). Jej úlohou mala byť výchova budúcich vedúcich pracovníkov v rámci HM a získanie budúcej slovenskej inteligencie pre prácu v HM. Trvala dva roky (štyri semestre). Bola určená pre mužov a pre ženy. Podmienkou na prijatie bola maturita a absolvovaný vodcovský kurz HM, alebo kurz s mládežou v inej organizácii. Náplň kurzu tvorili teoretické a praktické disciplíny. Bola tu zastúpená mravno-náboženská výchova, psychológia, spoločenská výchova, občianska výchova, rétorika, ale aj hudba, spev, branná výchova, ideológia HSLŠ (slovenské dejiny, ústava štátu), telesná výchova a zdravotná. Štúdium sa končilo záverečnou skúškou a obhajobou práce. Vo svojej podstate išlo o pedagogický, nie primárne politický či ideologický kurz. Lákadlom pre vstup do VVŠ HM bola možnosť ubytovať sa v bratislavskom internáte. E. Tesár bol vylúčený z HM

a z internátu v apríli 1944. VVŠ HM teda neabsolvoval. A. Púčik patril v rokoch 1943 – 1945 k frekventantom VVŠ HM a školu absolvoval. A. Tunega sa prihlásil do VVŠ HM v januári 1945. V tom čase však VVŠ HM už prakticky nefungovala. Tvrdenie, že Tunega absolvoval školenie na obsluhu vysielacky vo Viedni začiatkom roka 1945, nie je podložené. Tunega dostal v januári 1945 riadny povolávací rozkaz aby nastúpil k pohotovostným jednotkám HM (PO HM). To urobil. Službu v rámci PO HM vykonával v Bratislave. Po týždennej rádioamatérskej praxi v rádiotechnickej dielni na Radlinského ul. v Bratislave ho povolali na Hlavné veliteľstvo HM, kde mu oznámili, že absolvuje dvojtýždňový spravodajský kurz. Bolo to v rámci organizácie Slovenská tajná ochrana (STO). Inštruktori sa netajili tým, že Nemecko vojnu prehrá a cieľom kurzu je po prechode frontu zasadzovať sa za myšlienku slovenského štátu. Zdôrazňovali, že nebezpečenstvo blízkej budúcnosti predstavuje komunistická ideológia. Zatiaľ čo sa Tunega angažoval v aktivitách STO, Púčik ostával v úzadí. Povstanie prežil doma v Dolných Motešiciach s rodičmi a súrodencami a ani potom nevyvíjal nijaké aktivity. E. Tesár prežil povstalecké udalosti a príchod frontu v Trenčíne. V čase krátko pred prechodom frontu pomohol trom utečencom z nemeckého zajatia Jánovi Šintajovi, Pavlovi Šintajovi a Jozefovi Žiakovi, pochádzajúcim z Liptovského Mikuláša. Tesár ich ukryl, zadovážil im jedlo, ošatenie a cestovné doklady, takže ich zachránil pred možnou perzekúciou zo strany nemeckých okupačných úradov.

III. Pôsobenie po skončení druhej svetovej vojny v obnovenej ČSR. Po obnovení Československa v roku 1945 vznikol nový politický systém Národného frontu. Bola to vynútená koalícia politických strán, v ktorej mali rozhodujúce slovo komunisti. V Národnom fronte sa muselo dospieť k jednotnému názoru. Opozičná politická strana v tomto systéme nemohla pôsobiť. Na Slovensku vyvolali v roku 1945 veľkú nespokojnosť zásahy proti katolíckej cirkvi, predovšetkým poštátnenie celého cirkevného školstva a internátov, ale aj rozpustenie katolíckych spolkov a zastavenie katolíckej tlače. V lete 1945 sa na Slovensko z evakuácie v Rakúsku vrátil dr. Štefan Chalmovský. Púčik a Tunega ho poznali z VVŠ HM. Zapojili sa do Chalmovského protestnej činnosti – vydávanie ilegálnych letákov a budovanie ilegálnej organizácie. Ciele tejto organizácie vyjadrujú tajné Smernice, ktoré organizácia vypracovala: *„Nášmu národu, hoci žil v samostatnom Slovenskom štáte, hrozilo v prípade nemeckého víťazstva strašné nebezpečie – smrť v mori novopohanského nacizmu. Teraz, po víťazstve nad Nemeckom hrozí mu však tak isto strašné nebezpečie ak nie strašnejšie: Zotročenie bolševickým komunizmom, jeho ideológiou, svetonázorom a metódami. Účinky komunistickej diktatúry na Slovensku dirigovanej z Moskvy, sú už dnes jasne badateľné a veľmi zreteľne nám rysujú osud, ktorý nás Slovákov očakáva pod nadvládou komunizmu. Teror, útisk, žalárovanie, obmedzovanie osobnej slobody, majetkovej, náboženskej, tlačovej,*

zhromažďovacej, slobody prejavu a vôle, ľudové súdy, hospodársky a kultúrny úpadok Slovenska, to sú doteraz výsledky oslobodenia Slovenska komunistami. A čo nás očakáva v budúcnosti? Nič, len zvýšený teror, prenasledovanie všetkých statočne a poctivo zmýšľajúcich Slovákov... Musíme sa vzoprieť a postaviť sa proti diktatúre komunizmu, tak ako sme sa postavili proti diktatúre nacizmu... Naším cieľom je: 1. Predovšetkým odstránenie komunizmu a jeho historicko-materiálnej ideológie a svetonázoru, 2. Udržanie kresťanského svetonázoru na Slovensku a jeho uplatnenie sa v živote verejnom i súkromnom, 3. Zavedenie ľudského sociálneho poriadku na Slovensku, 4. Nastolenie skutočného a pravého demokratického režimu na Slovensku podľa zásad o demokracii, 5. Podľa vývinu medzinárodnej politickej situácie obnovenie samostatného, demokratického slovenského štátu či už v rámci federatívnej ČSR, alebo v rámci nejakého federatívneho zväzu stredoeurópskych – európskych národov.“

Zo Smerníc vyplýva jednoznačne odmietavý postoj ku komunizmu, upozornenie na jeho nebezpečenstvo, a to v čase, keď sa mnohí nechali klamať iba vonkajším zdáním a domnievali sa, že Moskva a komunistické hnutie sa budú demokratizovať. Odmietnutý tu nie je len komunizmus, ale aj nacizmus, takže odpor proti komunizmu nepramení z príchylnosti k nacizmu, ale z presvedčenia o nesprávnosti oboch systémov. Tvorcov a prívržencov smerníc teda nemôžeme automaticky považovať za prívržencov minulého politického systému Slovenského štátu, požadujúcich návrat starých čias. Sami sa prihlásili k demokracii ako najvhodnejšej politickej forme. Dôvod, prečo sa postavili proti prenikaniu komunizmu na Slovensko, tkvel práve v tom, že sa zasadzovali za práva a slobody, ktoré sa nerešpektovali. Je pozoruhodné, že myšlienka samostatného slovenského štátu v smerniciach sa nechápe dogmaticky ako jediné schodné riešenie, ale spája sa česko-slovenskou federáciou, prípadne stredoeurópska federácia.

IV. Prečo Štátna bezpečnosť v rokoch 1945 – 1948 zasahovala s takou razanciou proti ilegálnym skupinám na Slovensku. Štátnu bezpečnosť od roku 1945 na Slovensku budoval Gustáv Husák. Ovládali ju komunisti. Pracovala v ich záujme. Ilegálne skupiny na Slovensku, ktoré neboli až také početné ani dobre pripravené, predstavovali pre existujúci režim latentné nebezpečenstvo. Štátnobezpečnostné orgány proti nim s veľkou vervou zasahovali z viacerých dôvodov. Hodnotili ich paušálne ako skupiny, ktoré chcú obnoviť pomery spred roka 1945. V skutočnosti išlo už o niečo iné – o definitívne etablovanie a legalizovanie komunistickej politiky na Slovensku. Z hľadiska komunistických záujmov bolo potrebné v zárodku zabrániť sformovaniu účinnejšej protikomunistickej rezistencie. Poukazovanie na prepojenie osôb činných v ilegálnom hnutí s režimom Slovenskej republiky umožnilo dosiahnuť dvojaký efekt. Navonok mohla vystupovať ako strážkyňa jednotnej Československej republiky, no z druhej strany mohla účinne paralyzovať protikomunisticky naladené ilegálne skupiny.

IV. Optika protikomunistického odboja. Komunistická moc na našom území sa etablovala stabilnejšie už v roku 1945. Politický režim, nastolený v roku 1945, nebol demokratický, ale autoritatívny s obmedzeným pluralizmom. Neexistovala politická opozícia, porušovali sa základné občianske a ľudské práva, komunistická strana mala v rukách najdôležitejšie silové rezorty, zahraničná, hospodárska i vojenská politika museli byť v zhode so Sovietskym zväzom, prebiehal proces sovietyzácie. Po definitívnom prevzatí moci komunistickou stranou v Československu vo februári 1948 sa stal politický režim už otvorene komunistický a totalitný. Púčikove a Tunegove aktivity patria pred február 1948 i po ňom. Práve oni vystihujú kontinuitu protikomunistického angažovania. Ak bola komunistická strana už pred rokom 1948 pevnou súčasťou vlády a nebola možná oficiálna opozícia, nevyhnutne sa musela vytvoriť ilegálna rezistencia – skupinová a individuálna, ktorá mala znaky protikomunistickej rezistencie. Odpor proti režimu, ak bol vedený z pozície demokracie a slobody, bol logicky a morálne odôvodniteľný a akceptovateľný. Ide tu aj o širší problém legitimacy odboja. Každý odboj, napríklad v našich podmienkach tzv. prvý (1914 – 1918), druhý (1939 – 1945) sa nevyhnutne dostal do konfliktu s platnými zákonmi a vedome ich porušoval, veď sa usiloval o zmenu daného neúnosného stavu. Bez porušenia týchto zákonov (rakúsko-uhorských, protektorátnych, slovensko-štátnych) by odboj ani nebol mysliteľný a nemohla by sa udiť žiadna zmena. Rozhodujúce je, z akých hodnotových pozícií odboj vychádzal, aké boli jeho prostriedky a ciele.